

ФОРМУВАННЯ ПЕРЕКЛАДАЦЬКИХ УМІНЬ У МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ТУРИЗМУ В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ СУЧАСНИХ ІНОЗЕМНИХ МОВ

Н. В. ВОЙНАРОВСЬКА

В умовах загальної глобалізації знання кількох іноземних мов та здатність сучасних фахівців туристичної галузі здійснювати усні та письмові переклади є безумовною запорукою їхньої успішної професійної діяльності. Майбутніх працівників туризму готують у такій системі, яка поєднує теоретичний і професійний підходи. Відобразити це у процесі формування перекладацьких умінь та навиків студентів стає справжнім викликом для багатьох викладачів, що примушує їх піднімати такі питання: Якими повинні бути такі викладачі? Що повинно входити до навчальних програм та в якій пропорції? Як нові технології, глобалізація і локалізація можуть бути пов'язані з теорією лінгвістики? Чи можуть теоретичні дослідження допомогти професійним перекладачам та навпаки?

Процесу формування перекладацьких умінь присвячені праці багатьох вітчизняних науковців. Зокрема, Т. Ганічева розглядала особливості формування умінь двостороннього перекладу, О. Мацюк досліджувала проблему формування професійної компетентності майбутніх перекладачів засобами інформаційно-комунікаційних технологій, Л. Черноватий вивчав особливості навчання фахового перекладу. У зарубіжній педагогіці питання підготовки перекладачів аналізували Дж. Арнольд (вплив особистісних психологічних особливостей майбутніх перекладачів на процес вивчення мови), М. Гонзалес Девіс (вчення про перекладацькі процеси), Д. Кіралі (роль викладача у підготовці перекладачів) та інші. У вітчизняній педагогічній літературі недостатньо висвітлені деякі аспекти іншомовної підготовки майбутніх фахівців туристичної сфери, а саме: не досить чітко охарактеризовано вплив особистості викладача на процес підготовки спеціалістів даного профілю, не проаналізовані стадії формування перекладацьких умінь і базові засади іншомовної підготовки у студентів туристичних спеціальностей, а також додаткового розгляду потребують обов'язкові види навчальної діяльності, які сприяють формуванню перекладацьких умінь у майбутніх працівників туризму.

Мета статті: дослідити процес іншомовної підготовки майбутніх працівників туризму, розкрити роль особистості викладача в процесі підготовки спеціалістів даного профілю, визначити базові засади іншомовної підготовки та стадії формування перекладацьких умінь у студентів туристичних спеціальностей і окреслити обов'язкові види навчальної діяльності, корисні для формування перекладацьких умінь у майбутніх працівників туризму.

Провідними цілями іншомовної підготовки майбутніх бакалаврів туризму є: підготувати фахівців, які володіють хоча б двома іноземними мовами та здатні конкурувати на ринку завдяки своїм інтелектуальним, професійним та технічним умінням; підготувати базу, яка надасть можливість працювати в туристичній галузі в інших країнах; підготувати студентів до подальшої післядипломної освіти та проведення власного професійного дослідження. В процесі іншомовної підготовки викладач відіграє провідну роль: його викладацький стиль, перекладацькі переконання, уявлення щодо компонентів навчальних планів, а також його вік, особистісні якості, мотивація до викладання, професійне та теоретичне підґрунтя скеровуватимуть та безпосередньо впливатимуть на навчальний процес. В інтерактивному контексті викладач – це не лише лектор, але й провідник, радник та оцінювач, який не лише слідкує за достовірністю перекладу [4, с. 99]. Впевненість та вмотивованість здатні відіграти провідну роль для виконання коректного перекладу. Особливо це важливо, якщо переклад розглядати як комунікативну групову ситуацію, в якій студенти відчувають, що їхні зусилля будуть відповідно оцінені [2, с. 2–3]. Завдання для групового перекладу туристичного спрямування стосуються, передусім, необхідності дотримуватися норм, що визнаються більшістю туроператорів, специфіки спілкування та представлення туристичної інформації різним категоріям туристів і необхідності швидко й якісно перекласти інформацію на більш ніж одну іноземну мову. Суперечливо, на перший погляд, але взаємодія в процесі здійснення групового перекладу стимулює автономність та індивідуальність кожного студента окремо. Таким чином, мовчазні студенти-перекладачі здатні стати активними учасниками групи або пари, а індивідуальна робота кожного окремо відображається на загальному результаті. Усвідомлюючи зазначені особливості групового та індивідуального перекладу, викладач здатний спрямувати своїх студентів до здійснення вмотивованого вибору й допомогти їм удало пройти наступні шість стадій: підвищення обізнаності шляхом формування теоретичної схеми та

практичної роботи з текстами; виявлення можливих проблем перекладу і знаходження шляхів їх розв'язання; прийняття рішення з урахуванням походження тексту та призначення перекладу; обґрунтування власного вибору: студенти повинні обговорити свій варіант перекладу з іншими та обґрунтувати його, а також оцінити варіанти своїх одногрупників; представлення фінального результату ретельного обмірковування та обговорення; формування власної перекладацької концепції.

Успішне проходження студентами всіх стадій і якісне виконання перекладу залежить від їхнього професійного *підґрунтя* в туристичній галузі, особистого *стилю* у навчанні та перекладі, власного *хисту* (мотивації до перекладу, уявлення про професійний переклад, власної концепції ролі перекладача в туризмі), *здібностей* (необхідних умінь: гнучкості у роботі з тестом і здатності використовувати різні стратегії, здатності прилаштуватись до різних контекстів та завдань, перекладацьких умінь, включаючи вміння виявляти і вирішувати проблеми) [1, с. 143]. Всі вищезазначені фактори впливають на рівень навчання студентів, *швидкість* з якою здійснюється навчання та *маршрут*, шлях, яким здійснюється навчання, що пояснює певні невдачі та, навпаки, високі результати студентів. Формуванню перекладацьких умінь у процесі вивчення іноземних мов може суперечити низка відомих у педагогіці та пізнавальній психології, перешкод. Передусім, студенти не усвідомлюють усі труднощі дисципліни, яку вони вивчають (а саме: здійснення перекладу з англійської та німецької мов та навпаки) – це *стадія неусвідомленої некомпетентності*. З першого погляду, виконання перекладу здається простим, принаймні, якщо ви маєте гарний словник та поверхове знання двох-трьох мов. На цій стадії студент починає накопичувати інформацію. Як тільки студент стикається з першим викликом та першими проблемами, вони усвідомлюють, що ще потрібно багато чого вивчити та дізнатися – це *стадія свідомої некомпетентності*. Вони зриваються, вагаються, роблять помилки, відстають у навчанні, але поступово в них формується система подібностей та розбіжностей відповідно до рівня знань, набутого до цього моменту, що визначає третю стадію свідомої компетентності. З цього моменту вони починають розуміти, коли вони гарно справляються з завданням і чому. Студенти дотримуються правил, але мають власні корисні ідеї. Розвивається здатність приймати правильне рішення, вміння визначати, вирішувати проблеми та передбачати можливі наслідки. Впродовж саме цих трьох стадій студенти найбільше дізнаються про предмет, який вони вивчають. І, нарешті, досягається *стадія неусвідомленої компетентності*, коли студенти гарно справляються з перекладом, але не завжди усвідомлюють, чому більшість умінь засвоїлись разом із знанням та стратегіями, необхідними для найбільш точного та швидкого виконання перекладу. Ця стадія відповідає рівню експерта. Звісно, не всі студенти проходять зазначений шлях однаково і з однаковими результатами, що призводить до можливого зміщення та повторення стадій [3, с. 40–41].

Викладач-професіонал оперує на рівні останньої зазначеної стадії, здійснює роль справжнього практика-перекладача, але завжди здатного переміститися до третьої, другої або, навіть, першої стадії для того, щоб бути в одній площині зі студентами, проаналізувати, що було ним зроблено для власного досягнення останньої стадії та врахувати все для побудови навчального плану і навчального процесу таким чином, щоб допомогти студентам пройти тим самим шляхом. Саме тому професійний перекладач не завжди здатний навчити студентів своєї майстерності, тоді як експерт з педагогічними уміньми значно краще справиться із спілкуванням та підготовкою матеріалу для кожної стадії, що забезпечить кращу віддачу та успішність його студентів. Це, звичайно, не означає, що професійний перекладач не може стати чудовим викладачем, але для цього йому необхідно буде навчитися аналізувати пройдені стадії та компоненти перекладацької компетенції.

У ставленні туристичних працівників до своєї роботи, постійному підвищенні власного рівня знань іноземних мов та вдосконаленні перекладацьких умінь – ключ до професійного успіху. Необхідно враховувати, що перекладацькі переконання та певні вміння лише з роками загострюються та вдосконалюються і завдання викладача полягає у тому, щоб прищепити студентам усвідомлення цього ще на початкових курсах. Подальшим викликом для викладача іноземних мов постає питання запровадження та постійного налаштування професійних перекладацьких умінь та навиків своїх студентів. Таким чином, на початковому етапі вивчення іноземних мов за своїм професійним спрямуванням майбутніми бакалаврами туризму відбувається формування базових засад їхньої подальшої професійної іншомовної практики, а саме: інструменталізація (ознайомлення з необхідними інструментами і джерелами, а особливо з новими технологіями); попередня спеціалізація (ознайомлення з напрямками використання іноземної мови в туризмі відповідно до його функцій (рекреаційної, соціальної, культурної, екологічної, економічної, просвітницької, виховної та релігійної)

та розвиток гнучкості мислення для співпраці у будь-якій із них); розвиток пізнавальних умінь, необхідних на будь-якому етапі вивчення іноземної мови; формування здатності переключення з винятково механічної практики перекладу на рефлексивну та можливості постійного оновлення власних умінь.

У формування змісту іншомовної підготовки майбутніх фахівців туристичної справи у вітчизняних вищих навчальних закладах необхідно дотримуватись балансу між професійним і навчальними аспектами. Внесення до навчальних програм поданих нижче видів навчальної діяльності з відповідною до них тематикою допомагають у дотриманні такого балансу: 1. *Робота з мовою*: передбачається постійне накопичення знань, удосконалення похідної та цільової мов, усвідомлення існуючих пасток міжлінгвістичного перенесення. 2. *Вивчення предмета*: передбачає нововведення до загальних знань студентів; обізнаність щодо відповідності презентації як у похідній, так і в цільовій мовах; введення нової термінології. 3. *Вміння перенесення інформації*: передбачає виявлення та вирішення проблеми, заохочення креативності і перекладацької самовпевненості, вдосконалення ментальної спритності, самоконтроль, знання та використання стратегій, здатність оцінити ступінь точності перекладу відповідно до завдання і призначення тексту. 4. *Вміння працювати з різними джерелами*: передбачає роботу з текстом, викладеним на папері / в електронному вигляді / представленим в усній формі. 5. *Вміння працювати з комп'ютером*: передбачає обізнаність щодо електронних інструментів перекладача, здійснення перекладу за допомогою комп'ютера, розвиток умінь роботи з електронними джерелами (базами даних, цифровими ресурсами), багатостороннє (WEB-сторінки) та двостороннє (електронна пошта) дистанційне спілкування. 6. *Розвиток професійних умінь*: передбачає вміння здійснювати якісний переклад на швидкості, подолання перешкод, здійснення прямого та зворотного перекладу, оцінювання своїх умінь та умінь своїх колег (одногрупників), знайомство з редакторською практикою та, якомога більше, практики в реальному житті.

Наступним етапом після визначення рівня знань студентів та формування змісту навчання з урахуванням основних необхідних напрямів роботи є вибір методів і побудова шляхів досягнення поставлених цілей, що має бути результатом чіткого педагогічного аналізу конкретного навчального процесу. Проаналізовано процес іншомовної підготовки та особливості формування перекладацьких умінь у бакалаврів туризму. Охарактеризовано роль викладача та вплив його особистісних якостей на успішність студентів туристичних спеціальностей і їхню мотивацію до вивчення іноземних мов. Визначено стадії формування перекладацьких умінь у майбутніх працівників туризму (несвідомої некомпетентності, свідомої некомпетентності, свідомої компетентності, несвідомої компетентності) та фактори успішного проходження всіх стадій (професійне підґрунтя, стиль у навчанні, власний хист та здібності студентів). З'ясовано, що на початковому етапі вивчення іноземних мов відбувається формування базових засад (інструменталізація, попередня спеціалізація, розвиток гнучкості мислення, розвиток пізнавальних умінь, формування здатності переключення), необхідних для успішної подальшої перекладацької діяльності у туризмі. Встановлено, що для дотримання балансу між професійним та навчальними аспектами й успішного формування перекладацьких умінь до змісту іншомовної підготовки майбутніх працівників туристичної галузі повинні входити такі види навчальної діяльності: робота з мовою, вивчення предмета, перенесення інформації, робота з різними джерелами, робота з комп'ютером, розвиток професійних умінь. Проведений аналіз особливостей формування перекладацьких умінь у майбутніх працівників туризму не вичерпує всіх її аспектів. Предметом подальшого вивчення могли б стати питання пошуку альтернатив методик традиційному методу «читання й перекладу», особливо з використанням сучасних технологій; поєднання літератури та культурних аспектів у навчанні перекладу; особливості оцінювання виконаного перекладу за різними критеріями.

Список використаної літератури

1. Arnold J. Affect in language learning / Arnold J. – Cambridge, UK : Cambridge Univ. Press, 2000. – 346 p.
2. Enns-Connolly E. Translation as interpretive act: a narrative study of translation in university level foreign language teaching / Enns-Connolly E. – Ottawa : National Library of Canada, 1987. – 881p.
3. González Davies M. Multiple Voices in the Translation Classroom: Activities, Tasks and Projects. First Edition / González Davies M. – Philadelphia : John Benjamins Publishing Co, 2004. – 259 p.
4. Honey P. Using your learning styles / Honey P., Mumford A. – Maidenhead, Berkshire : Peter Honey, 1995. – 35 p.